

lékfoszlányokat elemző-értelmező jegyzetekkel egészíti ki történeti adatokkal, tudományos idézetekkel. Másrészt további hiányérzetét feloldandó archív és mai családi, falutörténeti fotókat illeszt a szövegek közé, amelyek még közelebb hozzák az olvasóhoz azt a világot, amelyről a könyv mesél.

Füzi László nem nosztalgikus emlékezésre vállalkozik, a mából tekint vissza különösebb családtörténeti kutatás nélkül: „*Azt írom le benne, ami ma él bennem abból a világból, annak a régi világnak a feltámasztására kísérletet sem teszek*” (49.). Kötelességének érzi azonban, hogy rögzítse a határvidéken található két település világát, nagyszülei, szülei és saját gyermekkorának életterét, számba vegye az egykori paraszti létforma jellegzetességeit, szokásait. A múlt felidézése teremt lehetőséget arra, hogy láthatóvá váljék az a visszavonhatatlan és végleges szociológiai folyamat, amely két generációváltás során a hagyományos paraszti világ szétesését, felbomlását hozta szükségszerűen magával. Így a könyv egyúttal búcsúvétel is.

A szerző csupán két generációra tekint vissza, korábbi emlékekkel nem foglalkozik. Nagyszülei még a paraszti világ rendje szerint éltek. Egyszerű, de kiteljesíthető élet volt, amelyben a munka, a boldogulás volt az egyik legmeghatározóbb tényező. Sokat dolgoztak, s azt „*jól és szépen*” csinálták. Rendezett volt ez a világ a természet, a vallásosság által, s elvárásokkal teli, a közösségnek kellett megfelelni. Ez a mikrovilág erős volt, és soha nem volt benne egyedül senki. A tisztán földműves élet azonban lassan szembekerült a (cukor)gyári munkások életével, a fiatalok vágya az idősebb nemzedékével. A második — szülői — generáció még nem szakadt el teljesen a földműveléstől, de minden családban volt valaki, aki a városba került, aki valamelyik gyárban dolgozott, s ők már az otthonitól eltérő értékrendet képviseltek. A harmadik generáció számára a föld már csak emlék maradt.

A három generáció együttélésében a falu egy teljes világ volt. A szövegek és a képek segítségével bepillantást nyerhetünk a falusi hétköznapiokba is, olvashatunk a természet rendje szerinti életről, munkáról és tanulásról, disznóölésről és mozíról, örömről és traumákról egyaránt. További sajátos színezet ad még a határmentiség, a két falu, továbbá a falu és a város különbözősége.

A kötet műfaja egyetlen szóval nem meghatározható, különböző kifejezési formák határán mozog, a mű egyidejűleg emlékirat, napló, családregény, esszé, szociográfia. A könyv tipológiaiailag sem egynemű, a könyv három nagy egységében a számmal jelölt emlékfoszlányok között kisebb betűvel és dőlten szedve olvashatók a befogadást segítve a tudományos és szépirodalmi idézetek, szociográfiai-történeti adatok, olykor további személyes megjegyzések.

Az olvasmányos és küllemében is igényes könyvben Füzi László nemcsak gyermekkori tájait határolja be, a történelem személyesen megélt tapasztalatát beszéli el, hanem ezen keresztül folyamatában mutatja be a múlt század hatvanas-hetvenes éveinek szétbomló társadalmát, a paraszti világ felszámolódását, a falvak kiüresedését is. Ezen ismeretek nélkül pedig a mai kor embere és a jövő nemzedék sem élhet. (*Kalligram*, Pozsony, 2010)

ZARÁND KINGA

FECSCKE CSABA: AKINEK ARCÁT VISELEM

Fecske Csaba könyvének záró versén töprengek. Pontosabban két során: „*a végtelen tebened véget ér / majd veled minden vakoágányra fut...*” (*Tisztás*). Pesszimizmus ez? Vagy csupán átgondolt, józan belátás? Hisz mindannyian a tér-idő börtönében élünk. Így nézve a végtelen bennünk (velünk) tényleg véget ér. Ám racionálisnak hitt világunk mégis tele van irracionális elemekkel, ahol olykor a fizika törvényei is csődöt mondanak. Ha minden kiszámítható lenne, az egésznek nem volna értelme. Unalmassá, egyhangúvá válna. Így azonban csak egyetlen biztos pont van az életünkben: a halál. Földi jelenlétünk ekként egyetlen nagy versenyfutás az idővel, az egyetlen dimenzióval, amit talán sohasem érthetünk meg igazán. Csak azt tudjuk, hogy létünknek határokat szab.

Legújabb kötetében Fecske Csaba azokat a töprengéseit gyűjti egybe, amelyek a teremtés és a Teremtő által ránk osztott szerep értelmét kutatják. A lehetőséget. A feladatot. Ennek vannak (lehetnek) vallásos-szakraális elemei, biblikus vagy filozófiai motívumai, de összességében a versek mégis a szigorúan vett magánélet (szerelem, család, betegség, halál), vagyis a jelenvaló lét és a mulandóság kérdéseit firtatják.

„*Aprópénzként gurulnak el a napok / utánuk kapok annyi élnivaló / lenne de kezemből minden kifolyik / a veszteséget számolni vagyok itt*” — állapítja meg kesernyésen a *Szeptember* című versében. Az ember sérülékeny, kiszolgáltatott. S mint ilyen, gyakran mozdul a könnyebb ellenállás felé: leginkább a Teremtővel, a sorssal takarózik. Ugyanakkor reménykedik is: „*amint lesújt rád elvakít / és megtisztít a szenvedés / Isten arcát világítja / meg a semmi falán a rés // bár mindig csak bántottad őt / reméled fiául fogad / s mint puha meleg kabátot / adja majd rád haláloedat*” (*Isten arcát*).

Isten léte, jelenléte vitathatatlan. De teremtőményének szerepe, lehetőségei nagyon is kérdésesek: „*csüngök az öröklét ajtaján / mint lakat mit kikezd a rozsda*” — írja *Keserű* című versében. Az élet tele

van megpróbáltatásokkal: hol a testi szenvedés kínozza — „*fáj de hát ez is / dolga a testnek*” (Salak) —, hol a lélek sebei sajognak: „*mi már nem vagyunk / csak te vagy és én vagyok / seb a másikon*” (Tövisek).

Szó sincs tehát ezekben a versekben valamilyen fennkölt vallásos áhítatról. Inkább az elfogadás szándékáról. Fecske felfogása szerint a halandó ember számára Isten maga az ismeretlen. De hogy elfogadhassa, meg akarja érteni a szándékait. Fecske nem behódoló típus, nem egyszer perlekedik is a Teremtővel, de viszonyuk csak így válhatott közvetlenné és kiegyensúlyozottá.

Létét (létünket) — némi iróniával — a teremtés hibájának érzi („*Isten mint hibát elkövet*”). Kérdései mindannyiunk kérdései: „*aki hívott mért hívott ide / ha végül magamra hagyott*” (Kérdés), „*ugye nem volt hiába semmi*” (Jó nekem itt). De a legfontosabb felvetés a veszteségek számbavételekor keletkezik: „*miért adtad hogyha elvetted / miért vetted el hogyha adtad*”. A választ már a cím megadja: *Nem kell hogy értsem*. Ám ez a mondat sem valamilyen jámbor alázatot tükröz, inkább csak bele-törődést a megváltoztathatatlanba. Csupán egy félszegen megfogalmazott mondat hagyja nyitva az utat: „*tán meghagyhattad volna kincseim / mutogathattad volna hogy szeretsz engem / valóban hogy miként a testi kín / otthonra találj puszta szívemben*” (Jób éneke). Végezetül megállapítja: „*szenvedésem is hasznomra vált*”. Mert épp a szenvedés (a rá mért súlyos betegség) tanította meg az alapvető bölcseségre: nincs semmi fontosabb, mint a szeretet. Az élet és halál mezsgyéjén egyensúlyozva, félig lebénulva, megfosztva mindattól, ami számára az életet jelentette, sem menekül valamilyen önsajnálatba, hanem az életigenlő örömet keresi és találja meg: „*s a bőröm bőrdőnek susogta / mindazt amit a nyelv már képtelen / olyan jó hogy öledben pihenhet béna félkezem*” (Kerub).

Az elmúlás kérdése régtől foglalkoztatja a költőt. Betegsége, a gyógyulásért folytatott harca, majd szülei elvesztése minduntalan szembesíteték a ténnyel, s neki már „*nem a test mulandósága fáj / bár az is az élőnek hogyne fájna / de a lélek végső és teljes halála / midőn minden kötelék mint pókfonál / szakad szét s az élő többé nem találja / nyomunkat...*” (A szögligeti temető). Verseiben a lélek egyszerre az örökkévalóságban élő Istené és az emberé, akinek a fizikai lét ajándéka csak a kezdet és a vég közt kiszabott időben adatik meg: „*verset írsz mert te csak így tudsz / tört vetni az elmúlásnak*” (Mindig találnak).

Az élet teljességét kutatja — olykor Istennel, máskor önmagával perelve. Következtetései néha meghökkentőek, de mindig stabil filozófiai alapvetéssel bírnak („*csukott ajtaja vagy a világnak / véled csak neve van a hiánynak*” — írja *Se élő se holt* című versében).

Fecske Csabáról eddig is tudtuk, hogy ragyogóan bánik a szavakkal. De ami még fontosabb: valódi mondanivalója van. Mindezt izgalmas, egyedi képeken keresztül teszi. Formai szempontból ezúttal a legfeltűnőbb talán a központozás hiánya, ami tovább gátítja a szöveg értelmezési lehetőségeit. Verseinek tónusában azonban most is ott a jól ismert keserényes felhang, amit olykor ironikus groteskséggel színez.

A kötetet — melyhez Jókai Anna írt szívhez szóló ajánlást — Máger Ágnes izgalmas rajzai díszítik. (Széphalom Könyvműhely, Budapest, 2009)

OLÁH ANDRÁS

FEKETE KÁROLY: A BARMENI TEOLÓGIAI NYILATKOZAT

Katolikus körökben kevésbé ismert a Barmeni Teológiai Nyilatkozat, melyet Németországban Hitler uralomra jutása után azok az evangélikusok, reformátusok és uniált egyházakhoz tartozók írtak alá, akik nem értettek egyet a hitleri eszmékkel, és tiltakoztak, mert látták, hogy az egyháztól idegen nemzetiszocialista eszmék megjelentek a német protestáns egyházakban is. Vannak olyanok, akik nem nyilatkoznak, hanem hitvallásnak tekintik, mivel a közös keresztény hitből kiindulva, hitvalló módon nyilatkoztak az egyházak vezetői az akkori német társadalmat és protestáns egyházakat foglalkoztató kérdésekről.

A nyilatkozatot 1934. május 29–31. között Wuppertal város Barmen nevű kerületének református templomában írták alá az egyházak vezetői. Tekintélyét növeli, hogy megszületésében és megfogalmazásában nagy szerepe volt Karl Barthnak, aki a második világháborút követő időszak egyik legjelesebb protestáns teológusa lett.

Ökumenikus dokumentumnak is tekinthetjük, mivel a különböző felekezethez tartozó keresztények, már az Egyházak Világ Tanácsának megalakulása (1948) előtt közös nyilatkozatot adtak ki. A gyakorlati ökumenizmus szép példája ez a megnyilatkozás: a hitbeli eltérések ellenére közösen megszólalnak a német protestánsok a társadalmi és politikai élet fontos kérdéseiről. A reformáció óta ez volt az első közös hitvallása a német protestánsoknak.

A közelmúltban, a nyilatkozat megszületésének 75. évfordulója alkalmából (2009), Fekete Károly református teológiai tanárnak köszönhetően megjelent az első átfogó magyar nyelvű ismertetés és elemzés erről a szinte fogalomná vált dokumentumról. A könyv tartalmazza a dokumentum Török István református teológiai professzor